

Bazı Sosyal Etkenlerin Çocuk Suçluluğu ile İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*

A Comparative Study on Some Social Factors Impacting Child Delinquency

Sevgi ÇOBAN**

Öz

Bu çalışmanın konusu, çocukların suça sürüklenmesi ile aile yapısı ve ilişkileri, çocukların çalışma ve sokakta yaşama deneyimleri ve madde kullanma alışkanlıkları gibi birtakım değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. İstatistikler, çocukların en çok sürüklendikleri suçların gasp, hırsızlık gibi maddi suçlar olduğunu göstermektedir. Araştırmanın amacı, bu bilgiden hareketle benzer ekonomik koşullarda bazı çocuklar suça sürüklenirken bazı çocukların neden suça sürüklenmediklerini açıklamak ve çocukları incelenen değişkenler arasında suçtan alıkoyan özelliklerin neler olabileceğine açıklık getirmektir. Bu amaçla Çocuk Eğitimevleri'nde bulunan hükümlü çocuklar ile benzer demografik özelliklere sahip olup kayıtlı suçu bulunmayan çocuklar üzerinde anket yapılarak sonuçlar karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, ailede suçlu bireylerin olmasının, çalışma deneyiminin ya da sokakta yaşama gibi deneyimlerin yaşanmış olup olmamasından çok bu deneyimlerin ne ölçüde, ne kadar, ne sıklıkla vs. yaşandığının çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Çocuk suçluluğu, çalışan çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar

Abstract

This study examines the relation between child delinquency and a number frequently referred social factors impacting the children at an individual level, including family structure and relations, personal history of working and living on the streets, and substance use. Statistics show that majority of the criminal events that children are involved, are economic in kind, like seizure, robbery, and theft. This study aims to account for why some certain conditions push some children into crime, while not causing the same consequence for others and to determine which social factors, examined within the scope of the study, protect the latter group from being dragged into crime. Setting out from these aims, a questionnaire was applied to two different groups of children, first the child convicts in the Child Education Houses and the children who have similar demographic profile with the first group but who do not have a criminal record. Outcome data of questionnaire survey was examined, comparing the answers of those two groups. Results indicate that rather than those commonly quoted factors, having criminal individuals in family, experiences of working and living on the streets; extent, duration, and frequency of those negative experiences are effective over the risk of children's ending up being criminals.

Keywords: Child delinquency, working children, children living on the streets

* Bu çalışma doktora tez çalışmasının bir bölümünden oluşturulmuştur.

** Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, coban.sevgi@gmail.com

Giriş

Çocuk ihmali ve istismarı ile çocuk suçluluğu, iç içe geçmiş karmaşık sorunlardır. Çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar, bunlar arasındaki ilişkileri aile, okul ve arkadaşlık ilişkileri, sokakta yaşama ve çalışma, madde kullanma gibi çeşitli boyutlarıyla ele almaktadır. Bu ve benzeri güçlüklerin ve kötü yaşam koşullarının çocukları suça ve problemleri davranışlara sürüklediği bilinmektedir (Shek, 2002; Hoffman, 2006; Griffin ve diğerleri, 2000; Kaufman ve Widom, 1998; McGarvey, Canterbury ve Waite, 1996; Thomas, Farrell ve Barnes, 1996; Barnes ve Farrell, 1992; Johnson ve Pandina, 1991).

Bu araştırmada çocukların suça sürüklenmesi ile ilgili olabilecek yaşam deneyimleri incelenmektedir. Aile yapısı, ailede suçlu kişilerin varlığı, çocuğun çalışması, sokakta yaşaması, madde kullanması gibi değişkenler ile suça sürüklenme arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırmanın amacı, bir defadan çok suça sürüklenmiş olan çocuklar ile suç kaydı bulunmayan çocuklar arasında bu değişkenler bakımından ne tür farklılıkların bulunduğunu belirlemek ve bu farklılıkların suça sürüklenme ile ilişkisi hakkında ipuçları bulmaktır.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF: 2006) raporunda, yoksulluk içinde büyüyen çocukların düşük eğitim seviyesi, kötü sağlık koşulları, küçük yaşta hamilelik, madde bağımlılığı, düşük gelir, işsizlik gibi sorunların yanı sıra suça sürüklenme ve antisosyal davranma tehlikesiyle de karşı karşıya oldukları belirtilmektedir. Çocukların daha çok ekonomik suçlara yönelmeleri çocuk yoksulluğunun olumsuz sonuçlarından biri olarak ele alınmaktadır. Türkiye’de çocukların en çok hüküm giydikleri suçlara bakıldığında ilk sırayı hırsızlık ve gasp gibi mala karşı suçların alması da çocuk yoksulluğu ile bağlantılı bir durum olarak değerlendirilebilir.

Benzer ekonomik koşullarda bazı çocuklar suça sürüklenirken bazılarının suçtan uzak kalmasında etkili olan sosyal etkenlerin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda araştırmanın önemi aile, çalışma, sokakta yaşama, madde kullanma değişkenlerinin oynadığı rolün ortaya çıkarılması, sosyolojik bir perspektiften suça sürüklenmiş ve sürüklenmemiş olan çocukların yaşamlarının nasıl bir yön izlediğinin ortaya konulmasıdır. Böylelikle çocuk suçluluğunun yaşam tarzı ve kötü yaşam deneyimleri ile ilişkisinin daha açık bir biçimde görülmesi mümkün olmaktadır. Çocuk suçluluğu sosyolojik bir perspektif içinde ele alındığında yaşam tarzından ve bu yaşam tarzının barındırdığı çeşitli dezavantaj ve mağduriyetlerden ayrı düşünülemez bir sosyal problemdir. Araştırma bu noktadan hareketle çocuk suçluluğunun nedenleri konusunda uygulamalı bu çalışma ile literatürdeki gerekçeler Türkiye’deki çocuklar üzerinden sorgulanacaktır.

Literatür

Bu bölümde çocuk suçluluğu ile çocukların aile yapıları ve aile ilişkileri, çocukların gelişimlerine uygun olmayan işlerde çalışmaları, evden ve okuldan kaçmaları, sokakta yaşamaları ve bağımlılık yaratan maddeler kullanmaları gibi problemler üzerine yapılan araştırmalara değinilmektedir.

Ailenin çocuk suçluluğu ile ilişkisi çeşitli yönleriyle araştırmalara konu edilmiştir. Ailenin özellikle yapısal özellikleri ve işlevleri çocukların suça sürüklenmesini açıklamada önemli bir etken olarak ön plana çıkmaktadır.

Araştırmaların bir kısmı ailenin yapısal ve işlevsel çeşitli özellikleri üzerinde durarak bunların evden kaçma, madde kullanma, gençlik çetelerine katılma gibi problemleri davranışlara yönelme ve gençlik suçluluğu ile ilişkilerini ortaya koymaktadır. (Shek, 2002; Hoffman, 2006; Griffin ve diğerleri,

2000; Kaufman ve Widom, 1998; McGarvey, Canterbury ve Waite, 1996; Thomas, Farrell ve Barnes, 1996; Barnes ve Farrell, 1992; Johnson ve Pandina, 1991).

Loeber ve Dishion (1983), çocuk suçluluğunun nedenleri konusunda yapılmış çalışmaları tarayarak ailenin denetim ve disiplininin, çocuğun davranış problemlerinin, ailesel suçluluğun ve çocuğun düşük okul başarısının çocuk suçluluğu konusundaki en önemli belirleyiciler olduğunu ortaya koymuşlardır.

Çalışmalar, parçalanmış aile yapısının çocuk suçluluğunda ve çocuğun sapsmış davranışlara yönelmesinde etkili olan en önemli faktörlerden biri olduğunu göstermektedir (Demuth ve Brown, 2004; Matsueda ve Heimer, 1987; Loeber ve Dishion, 1983; Gove ve Clutchfield, 1982, s. 304). Sonuçlar genellikle parçalanmış aile yapısının çocuk üzerindeki sosyal kontrolün eksikliği nedeniyle çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ailenin çocuk suçluluğu ile ilişkisi konusunda araştırma konusu olan faktörlerden bir diğeri ailede suça sürüklenmiş başka kişilerin olup olmamasıdır. Araştırmalar, aile ve akrabalar arasında suçlu kişilerin olması ile çocukların suça sürüklenmesi arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Higgins, 2009; İçli, 2007, s. 306; Farrington ve diğerleri, 2001; Loeber ve Dishion, 1983). Farrington ve diğerlerinin (2001, s. 592) araştırmasında suçluluğun daha önce suça sürüklenmiş kişilerin bulunduğu ailelerde yoğunlaştığı ve üç kuşaktan aile bireylerinin ve yakın akrabaların suça sürüklenmesinin ergenlik çağındaki erkek çocukların suçluluğu ile güçlü bir ilişkisinin olduğu bulunmuştur.

Suça sürüklenmiş çocuklarla ilgili araştırmalarda üzerinde durulan konulardan biri de ailede şiddet görmedir. Ailede şiddet görmeyen çocukların suça sürüklenmesi ile ilişkili olduğu görülmüştür (Lansford ve diğerleri, 2007; Smith ve Thornberry, 2006; Rebellon ve Van Gundy, 2005; Herrera ve McCloskey, 2001; Maxfield ve Widom, 1996; Kruttschnitt ve Dornfeld, 1993).

Lansford ve diğerlerinin çalışması (2007), erken çocukluk döneminde şiddete maruz kalan kişilerin gençlik döneminde suça yönelmenin yanı sıra bağımlılık yaratan maddeler kullanma risklerinin de yüksek olduğunu göstermiştir. Aynı çalışmaya göre yaşamlarının ilk beş yılında fiziksel olarak istismar edilen bireyler ilk gençlik döneminde suça sürüklenerek tutuklanma eğilimi göstermektedirler.

Ailede fiziksel şiddeti çoğu zaman evden kaçma, sokakta yaşama, madde kullanma gibi birbiriyle bağlantılı problemlerle davranışlar izlemektedir. Bousman ve diğerlerinin evsiz çocuklarla yaptıkları araştırma (2005), evsiz gençlerin uyuşturucu madde kullanımının yüksek düzeyde olduğunu ve bu durumun da ailenin denetimsizliği ile ilişkili olarak ortaya çıktığını göstermiştir.

Araştırmalar madde kullanımının çeşitli problemlerle davranışlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Greene ve diğerleri, 1997; Ellickson ve diğerleri, 1997). Greene ve diğerleri (1997), sokakta yaşayan çocuklarda madde kullanımının evde ve barınaklarda yaşayanlarla karşılaştırıldığında daha yüksek oranda görüldüğünü göstermişlerdir. Ellickson ve diğerlerinin çalışması (1997) ise, şiddet içeren davranışlarda bulunan gençlerin bağımlılık yapan maddeler kullanma ve suça sürüklenme gibi davranışlarda bulunma eğiliminin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Evden kaçma, sokakta yaşama, madde kullanma gibi çocuk suçluluğu ile ilişkili davranışlar söz konusu olduğunda dikkate alınması gereken diğeri bir faktör çocukların çalıştırılmalarıdır. Araştırmaların bir kısmı çalışmanın gençleri suçtan uzak tuttuğu sonucuna ulaşırken (Gottfredson, 1985) bir kısmı gençlerin suça yönelmelerini kolaylaştıran etkilerinin olduğunu göstermiştir (Paternoster ve diğerleri, 2003; Cullen, Williams ve Wright, 1997; Ploeger, 1997).

Gottfredson (1985), literatürde çalışmanın çocuklara kültürel olarak onaylanan araçlar sağlayarak onların suça yönelmelerini önlediği için (Cloward ve Ohlin, 1960) ya da sosyal düzenle olan bağlarını kuvvetlendirdiği için (Hirshi, 1969, s. 421) suça sürüklenmeyle negatif yönde ilişkili olduğu üzerinde durulduğuna dikkat çekmektedir. Ancak Gottfredson'ın çalışmasının sonuçları bu açıklamaları desteklememiştir.

Cullen, Williams ve Wright (1997), çalışma saatlerinin uzunluğu ile gençlik suçluluğu arasında pozitif ilişki olduğunu bulmuşlardır. Ploeger (1997, s. 672), gençlerin çalışmaları ile suça sürüklenmelerinin ilişkili olduğunu, bu ilişkinin özellikle alkol ve uyuşturucu kullanımında oldukça güçlü olduğunu belirtmiştir.

Uggen (2000), çalışma ile suça sürüklenme arasındaki ilişkinin 26 yaş civarında değişiklik gösterdiğini belirterek daha genç yaşlarda çalışma ile suçluluk arasında pozitif yönlü bir ilişki ortaya çıktığına, bu yaştan itibaren ise ilişkinin negatif yönde geliştiğine dikkat çekmiştir.

Türkiye'de çocuk suçluluğu konusunda yapılan araştırmalar uluslararası literatürün ortaya koyduğu benzer sorunlara işaret etmektedir. Örneğin Aksoy ve Ögel (2005), Türkiye'de sokakta yaşayan çocukların % 78'inin sigara ve alkol dışında bağımlılık yapan maddeler kullandığını, % 74'ünün suça sürüklendiğini göstermiş ve suça sürüklenme ile madde kullanmanın kendine zarar verme davranışıyla ilişkili olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Türkiye'de çocukların çalışması, özellikle yoksul çocukların sıklıkla çalıştıkları atölye, tamirhane, fabrika, sokak gibi ortamlardaki kayıt dışı çalışma deneyimleri dikkate alındığında fiziksel ve psikolojik olarak yıpratıcıdır. Bu tür ağır koşullarda yapılan çalışma çocukların yeteneklerini geliştirmekten çok onların gelişimine zarar verme eğilimindedir. Çocukların çalışma koşullarının bu olumsuz etkileri konusunda yapılan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Araştırmalar, çalışma yaşamındaki bu yıpratıcı deneyimlerin çocukları suça yönelttiğini göstermektedir (Osan, 2009; Erbay, 2008; Kurtay, 2003).

Türkiye'de Çocuk Suçluluğu

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan 2011 yılı adalet istatistiklerine göre 12-17 yaş grubundaki çocuklar (1188), ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin (76.607) %1,55'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubundaki çocukların en çok hüküm giydikleri suçlar arasında ilk sıraları yağma (gasp) (% 38,72) ve hırsızlık (% 24,41) almaktadır. Bunu sırasıyla öldürme (% 13,13), yaralama (% 6,64) ve cinsel suçlar (%6,54) izlemektedir.

Yaklaşık son on yılda çocukların karıştıkları suçlar şahsa karşı olandan mala karşı olana doğru değişmektedir. Ekonomik gereksinimlerin sorunun giderek ciddiyet kazanan bir boyutu olduğu görülmektedir. Özbay (2008, s. 238), Türkiye'de son yıllarda çocukların en çok karıştıkları suçların mala karşı suçlar kategorisinden olduğuna dikkat çekmiştir. İçli (2007, s. 327) tarafından yapılan çocuk suçluluğu araştırmasına göre ise suç şüphelisi çocuklar arasında şahsa karşı işlenen suçlarla mala karşı işlenen suçlar eşit orandadır. TÜİK'in ceza infaz istatistikleri raporunda da çocuk suçluluğuna ilişkin bazı kalıpların ortaya çıktığına işaret edilmiştir. 1999 yılından 2010 yılına kadar olan dönemin ilk yıllarında hırsızlık önemli oranlarda görülen bir suç olarak istatistiklere yansırken son yıllarda yağma (gasp) en fazla görülen suç türü olmuştur. Öldürme ve ırza geçme suçları, hırsızlık ve yağma suçlarını izlemektedir (TÜİK, 2010, s. 8).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2008 yılında yayımlanan ceza infaz istatistiklerine göre yıl içinde 429 hükümlü çocuk ceza infaz kurumlarına ve eğitim evlerine gönderilmiştir; bu çocuklardan yalnızca 4'ü kızdır.

Hükümlü çocukların %82,2'si suç işlediği anda 15 ile 17 yaşları arasındadır. Dikkati çeken bir nokta çocukların %92'sinin şehirde ikamet ediyor olmalarıdır. Bu veriler çocuk suçluluğunun temelde kentleşme ve kentleşme süreciyle birlikte ortaya çıktığını ortaya koyar niteliktedir.

Hükümlü çocukların % 11,2'si suç işlediği anda okuma yazma bilmemekte, % 34,5'i eğitim düzeylerinden herhangi birini terk etmiş durumdadır. Yüzde 29,8'i bir okuldan mezun ve % 13,5'i öğrenci durumundadır (TÜİK, 2008, s. 103).

Aynı çalışmaya göre ceza infaz kurumuna girmeden önce çocukların 59'u hizmet işlerinde, 32'si inşaat sektöründe, 31'i dokuma ve giyim eşyası sanayinde, 21'i ticaret ve satış işlerinde, 21'i oto tamir ve boya atölyelerinde, 112'si diğer sektörlerde çalışmıştır. İşi olmayan çocukların sayısı 95, öğrencilerin sayısı 58'dir. Bu raporda sokakta çalışan çocukların hangi kategoride değerlendirildiği belirtilmemektedir. Sokakta çalışma ayrı bir kategori olarak araştırılmadığı için 2008 yılında hüküm giyen çocukların sokakta çalışma oranları, sokakta çalışma süreleri gibi bilgilere ulaşmak mümkün olmamaktadır.

Hükümlü çocukların hane reisinin yaptığı işin türüne bakıldığında 56 kişinin aile reisinin işsiz olduğu görülmektedir. 49 çocuğun babası inşaat sektöründe, 242 çocuğun babası ise diğer sektörlerde.

İçli tarafından sokakta yaşayan, suça sürüklenen ve suça maruz kalan çocuklarla ilgili yapılan araştırmada (2009, s. 137) yaklaşık her üç çocuktan birinin ailesinden ayrı yaşadığı belirlenmiştir. Evden ayrılma ya da kaçmanın en yaygın nedenlerinden biri aile içi şiddettir. Araştırma bulgularından biri de çocukların hemen hemen hepsinin sigara, çoğunun da alkol ve uyuşturucu kullanıyor olmalarıdır. Çocukların kullandıkları bu maddeler ile suça sürüklenme ve suç türü arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan Çalışan Çocuklar Raporu'nda (2006), 6-14 yaş arasındaki kurumsal olmayan nüfusun¹ istihdam oranı 1994 yılında %40,9, 1999 yılında %38,5 ve 2006 yılında %35,6 olarak belirtilmiştir.

Çocukların çalışma nedenleri sırasıyla hane halkı gelirine katkıda bulunmak (%51,1), iş öğrenmek ve meslek sahibi olmak (%17,4), hane halkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak (%12,9), ailenin isteği (%10,8) ve kendi ihtiyaçlarını karşılamaktır (%3,0) (ILO, 2006, s. 23). Çocukların büyük bölümü ailelerinin etkisiyle çalışmaktadırlar.

Çalışan çocukların ortalama aylık geliri net 234 liradır. Ortalama fiili çalışma süresi haftalık 40,7 saattir. Bu süre 6-14 yaş grubu çocuklar için 25,4 saat iken, 15-17 yaş grubu çocuklar için 48,5 saattir. Okula devam etmeyen çocuklar haftada 51,1; devam edenler ise 18,3 saat çalışmaktadırlar (ILO, 2006, s. 25).

Yukarıdaki veriler Türkiye'de çocukların yaşam koşullarının onları suça sürükleyen bir ortam oluşturabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Türkiye'de çocukların ailesel özellikler, evden ve okuldan kaçma, sokakta yaşama ve madde kullanma gibi deneyimlerini araştırmak önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırmada bu noktalara değinilmektedir.

1 Üniversite yurtları, yetiştirme yurtları (yetimhane), huzurevi, özel nitelikteki hastahane, hapisane, kışla vb. yerlerde ikamet edenler dışında kalan nüfus

Yöntem

Nicel yöntemle yapılan bu çalışmada birden çok suç kaydı bulunan ve hüküm giyerek eğitimevlerine gönderilmiş olan çocuklar ile suç kaydı bulunmayan çocuklardan iki örneklem grubu oluşturularak her ikisine de anket uygulanmıştır. Anket sonuçları, incelenen değişkenlerle ilgili olarak frekans tabloları ve ki kare tekniği ile analiz edilerek iki grubun aile, çalışma, sokakta yaşama ve madde kullanma özellikleri bakımından farklılıkları karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sürecinde çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Bunlardan en önemlisi örneklemin seçilmesi planlanan resmi kurumların bir bölümünden izin alınamamış olmasıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan araştırma izni alınmadığı için çocuklara hizmet veren buraya bağlı kurumlar araştırma dışında kalmıştır. Bunun üzerine örneklemin oluşturulmasında belediyelere ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı birimlerden yararlanılmıştır. Ancak bunun sonucunda suç kaydı bulunmayan çocuklardan oluşan ikinci örneklem grubunun seçildiği iller ile suçtan hüküm giymiş olan çocukların bulunduğu iller farklı olmuştur.

Karşılaşılan bir diğer güçlük, izin alma sürecinde anket formunda bulunan bazı soruların çocuklara sorulmasının uygun bulunmamasıdır. Bu nedenle bazı sorular anket formundan çıkarılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini suça sürüklenen çocuklar ve risk altındaki çocuklar oluşturmaktadır. Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak Türkiye İstatistik Kurumu istatistiklerine bakıldığında 2013 yılında 115 bin 439 çocuğun suça sürüklendiği için bir güvenlik birimine getirildiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Yoksulluk sınırının altında yaşayan çocuklar evreni ile ilgili olarak kesin sayı bilinmemekle birlikte UNICEF'in 2008 yılı yoksulluk araştırmasındaki tahminlerine göre bu sayı, 7 milyondur.

Araştırmada yaşları 10 ile 18 arasında olan birden fazla suça sürüklenmiş çocuklar ile hiç suç işlememiş olan çocuklar olarak iki grup bulunmaktadır. Suça sürüklenmiş çocuklar Eğitimevlerinden seçilmiştir. Eğitimevleri Ankara, İzmir ve Elazığ'da bulunmaktadır. Ancak yoksulluk ve Doğu Batıyı temsiliyet açısından da Kocaeli ve Diyarbakır şehirleri de uygulamaya dahil edilmiştir. Örneklem seçimi bu şehirlerde merkez ya da iller esas alınarak değil; bu illerdeki eğitimevleri ve çocuk merkezlerinden yapılmıştır. Bu çalışmada temsiliyet ve genelleme amacı yoktur. Örneklemin birden fazla suça sürüklenmiş çocuklar ile hiç suç işlememiş çocuklar ve yoksul olma ölçütlerine uygun olarak seçilmesi amacına uygun olarak ilgili eğitimevleri ve çocuk merkezleri seçilmiştir. Bu kapsamda da bu koşullara uygun çocukların bulunduğu kurumlar Tablo 1'de sıralandığı gibidir. Evrenden, amaçlı örneklem tekniği ile 240 çocuk örnekleme dahil edilmiştir.

Ankara, İzmir, Elazığ, Kocaeli ve Diyarbakır illerinden, her iki grupta da 120 çocuk, toplamda ise 240 çocuğun seçildikleri birimler ve bu birimlerin bulunduğu iller Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Örneklemin Seçildiği Kurumların Dağılımı

	Sayı	Yüzde
İzmir Çocuk Eğitimevi	48	20,0
Elazığ Çocuk Eğitimevi	31	12,9
Ankara Çocuk Eğitimevi	41	17,1
Kocaeli Çocuk ve Gençlik Merkezi	35	14,6
Diyarbakır Belediyesi Çocuk Şubesi	25	10,4
Ankara SÇÇM	60	25,0
TOPLAM	240	100,0

Birden fazla suç işlemiş olan çocuklar eğitimevlerinden seçilmiştir. Eğitimevleri, eski islahatları yerine açılmış olan kurumlardır. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 17. maddesinde bu kurumlar, çocuk hükümlüler hakkında verilen cezaların, hükümlülerin eğitilmeleri, meslek edinmeleri ve yeniden toplumla bütünleştirilmeleri amaçları güdülen yerlere getirildiği tesisler olarak tanımlanmıştır; kurum güvenliği iç güvenlik görevlilerinin gözetim ve sorumluluğunda sağlanır (Adalet Bakanlığı, 2012).

Türkiye'de Ankara, Elazığ ve İzmir olmak üzere sırasıyla Türkiye'nin ortasında, doğusunda ve batısında toplam üç eğitim evi vardır. Bu kurumlarda kalanlar, bir suçtan dolayı hüküm giymiş olan ve bölge illerinden gelen çocuklardır. Bu kurumlarda bulunarak araştırmaya katılmaya gönüllü olan çocuklar örnekleme dahil edilmiştir. Ankara Eğitimevi'nden 41, Elazığ Eğitimevi'nden 31 ve İzmir Eğitim Evi'nden 48 çocuk araştırmaya katılmıştır.

Araştırmanın ikinci grubunda yoksul ve çalışan, ancak suç işlememiş çocuklar bulunmaktadır. Bu çocuklar ailelerinin ya da yasal bakıcılarının mutlak yoksulluk sınırı altında bir gelire sahip olması ve çocuğun kendisinin araştırma sırasında çalışıyor olması kriterlerinin her ikisini de karşılayan çocuklardan seçilmiştir. Bu çocuklar, çocuk suçluluğu sorununun belirgin şekilde yaşandığı Ankara, Diyarbakır ve Kocaeli'deki sivil toplum kurumları ve belediyelere bağlı hizmet birimlerinden seçilmiştir. Bu illerin ve kurumların seçilmesinde izin alma sürecindeki birtakım güçlükler etkili olmuştur. Bunlar, araştırmanın sınırlılıkları bölümünde belirtilmiştir.

Örnekleme oluşturan çocuklar, Ankara'da Sokakta Çalışan Çocuklar Merkezi'nden seçilmiştir. Bu merkez, sokakta çalışan çocuklara eğitime geri dönmelerini sağlamak üzere okula hazırlık eğitimi veren, Ankara Belediyesi'ne bağlı bir kuruluştur. Bu kuruluştan 60 çocuğa ulaşılmıştır.

İkinci gruptaki çocukların bir kısmı Türkiye'nin doğu bölgesinin merkezi konumunda olan, yoksulluk, işsizlik, kalabalık aileler ve etnik çatışma gibi çok çeşitli sorunların çocukların yaşamını da olumsuz yönde etkilediği ve dolayısıyla çocuk suçluluğu açısından önem taşıyan Diyarbakır şehridir. Diyarbakır Belediyesi Çocuk Şubesi'nin faaliyetlerinden biri çalışan çocukların okula geri döndürülmesini sağlamak için hazırlık eğitimi vermektir. Bu hizmetten yararlanan 25 çocuk araştırma örnekleme dahil edilmiştir.

Son olarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Kocaeli Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde benzer bir hizmetten yararlanmak üzere bulunan 35 çocuk araştırmanın suç kaydı olmayan çocuklardan oluşan ikinci örneklem grubuna katılmıştır.

Eğitimevleri ve örneklemin seçildiği diğer kuruluşlardan örnekleme katılan çocuk sayısı kuruluşun kapasitesi, araştırma sırasında orada bulunanların sayısı ve gönüllülük şartı gibi nedenlerle birbirinden farklıdır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada suça sürüklenmiş ve suça sürüklenmemiş çocukların parçalanmış aile yapısı, ailesinde ve sıkça görüşülen akrabaları arasında hapse girmiş kişilerin olması, aile bireylerinden fiziksel şiddet görmesi, çalışması ve sokakta yaşaması şeklindeki değişkenler açısından farklılık gösterip göstermedikleri incelenmektedir. *Suça sürüklenmiş çocuklar* suç işlediği kesinleşerek hüküm giymiş olan çocuklardır. *Risk altındaki çocuklar* ise herhangi bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olan, ancak ailesinin ekonomik geliri araştırmanın yapıldığı dönemde mutlak yoksulluk sınırının altında olan çocuklardır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; aile yapısı, ailede ve sıkça görüşülen akrabalar arasında hapse girme, aileden fiziksel şiddet görme, evden kaçma, çalışma, sokakta yaşama ve bağımlılık yaratan maddeler kullanmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise çocuğun suçtan hüküm giymesidir.

Araştırmadaki değişkenlerin operasyonel tanımları şu şekildedir:

Aile Yapısı: Aile yapısıyla ilgili olarak çocuğun anne babasının bir arada olup olmadığına ve çocuğun kimin yanında yaşadığı şeklinde operasyonelleştirilmiştir. Bu kapsamda suça sürüklenerek eğitim evine konulmuş olan çocuklara bu soru suça sürüklenmeden önce yaşamlarını kimlerin yanında sürdürdükleri şeklinde sorulmuştur.

Aile Çevresinde Suç: Çocuğun aile bireyleri ya da haftada en az bir kere görüşülen akrabaları arasında suçu kesinleşmiş kimsenin olup olmamasına ve varsa kaç kişi olduğu şeklinde operasyonelleştirilmiştir.

Aileden Şiddet Görme: Çocuğun ailesinden ya da kendisine bakan kişilerden ayda en az bir kere fiziksel şiddet görmesi (dayak, tekme, kol bükme, itip kakma, kasıtlı olarak düşürme gibi fiziksel olarak hırpalayıcı davranışlara maruz kalma olarak ölçülmüştür).

Evden Kaçma: Çocuğun aile bireylerinin ya da kendisine bakan kişilerin haberi olmadan evden ayrılması, evden kaçma olarak tanımlanmıştır.

Sokakta Kalma: Çocuğun sokakta en az bir gece geçirmiş olması sokakta kalma olarak alınmıştır. Çocuğun sokakta kalıp kalmamasına ve ne kadar süre kaldığına bakılmıştır.

Çalışma: Çocuğun para karşılığı düzenli ya da düzensiz olarak bir iş yapmasıdır. Çocuğun çalışıp çalışmamasına ve ne kadar bir süre çalıştığına bakılmıştır.

Bağımlılık Yapan Maddeler Kullanma: Son olarak çocuğun bağımlılık yapan maddeleri en az bir kere denemiş olması incelenmiştir. Bu maddeler piyasada satılan yapıştırıcı, boya inceltici maddeler olabileceği gibi kokain ya da esrar gibi yasadışı maddeler de olabilir. Bu maddelerin bağımlılık yapma ve davranışı etkileme özellikleri dikkate alınmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni ise, resmi olarak kanıtlanmış bir suç işleyip işlemediğidir. Bunun için çocukların hüküm giyip giymedikleri bilgisinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri şöyle sıralanmıştır:

1. Çocukların anne babaları ile birlikte yaşamamaları ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Çocukların ailelerindeki suça sürüklenmiş kişi sayısı ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. Çocukların ailelerinden şiddet görmeleri ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
4. Çocukların evden kaçmaları ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
5. Çocukların sokakta kaldıkları süre ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
6. Çocukların çalıştıkları süre ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
7. Çocukların bağımlılık yapan maddeler kullanma sıklıkları ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan çocukların demografik özellikleri ve ki kare analizleri yer almaktadır. Verilerin analizinden elde edilen bulgular şu şekildedir:

Örneklemin Demografik Özellikleri

Örnekleme seçilen çocukların yaşları 12 ile 18 arasında değişmektedir. Eğitimevlerinden seçilen örnekleme 120 çocuktan 10'u; diğer grupta ise 120 çocuktan 34'ü kızdır. Örnekleme seçilen çocukların büyük bir bölümü şehirde yaşamaktadır. Hükümlü çocuklarda şehirde yaşama oranı % 74 iken suç kaydı bulunmayan çocuklarda % 99'dur.

Örnekleme seçilen çocukların % 36,3'ü İç Anadolu, % 24,2'si Marmara, % 20,8'i Doğu Anadolu, % 9,6'sı Ege Bölgesi'nde, % 9,1'i ise diğer bölgelerde yaşamaktadır. Örnekleme seçilen çocukların % 27,9'u en fazla iki kardeşi olduğunu, % 45,8'i kardeş sayısının 3 ile 5 arasında olduğunu, geri kalan % 21,6 ise 6 ya da daha fazla kardeşinin olduğunu belirtmiştir. Örnekleme grupları kendi içinde karşılaştırıldığında hükümlü çocukların kardeş sayısı ortalamasının diğer gruba göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Aile Yapısı

Aile yapısıyla ilgili olarak öncelikle çocukların kimlerin yanında yaşadıkları incelenmiştir. Her iki grupta da çocukların çoğunluğu (% 65,4) anne ve babalarıyla birlikte yaşamaktadırlar. Ancak çocukların bir kısmı yalnızca anneleriyle, bir kısmı yalnızca babalarıyla, bir kısmı çoğunluğu anneanne, dede gibi bir önceki kuşaktan akrabalarının yanında kaldıklarını belirtmişlerdir. Diğer seçeneği ise, sokakta ya da arkadaşlarının yanında kalan çocukları ifade etmektedir. Tablo 2 incelendiğinde hükümlü çocuklarda tek ebeveyniyle yaşama oranının olduğu gibi sokakta ya da arkadaş yanında yaşama oranının da daha yüksek olduğu görülebilir.

Tablo 2: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Birlikte Yaşadıkları Yakınlarına Göre Dağılımı

	Örneklem Grubu				TOPLAM		
	Hükümlü		Risk altında		F	%	
	F	%	F	%			
Kimlerin yanında yaşıyor?	Anne ve babası	70	58	87	72	157	65,4
	Annesi	30	25	17	14	47	19,5
	Babası	3	2	7	2	10	0,4
	Diğer akrabaları	6	5	8	6	14	0,5
	Diğer	11	9	1	0,8	12	0,05
TOPLAM	120	100	120	100		240	

Ki kare analizi çocukların birlikte yaşadıkları yakınlarına göre dağılımlarının hükümlü ve risk altında olmalarına göre farklılık gösterdiğini doğrulamaktadır ($p<0,05$).

Aile yapısıyla ilgili ikinci olarak çocuğun ailesinin parçalanmış olup olmaması değişkeni incelenmiştir. Tablo 3’de hükümlü çocukların ve suç kaydı olmayan çocukların aile bütünlük durumuna göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 3: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Aile Bütünlüklerine Göre Dağılımı

	Örneklem Grubu				Toplam		
	Hükümlü		Risk altında		F	%	
	F	%	F	%			
Ailesi parçalanmış mı?	Bir arada	70	58	87	72	157	65,4
	Boşanmış/Ayrı		50	33	27,5	83	34,5
TOPLAM		120		120		240	

Tablo 3’ün de gösterdiği gibi hükümlü çocuklarda anne babanın ayrı ya da boşanmış olması, daha sık rastlanan bir durumdur. Ancak boşanma ya da ayrılmanın her iki örneklem grubunun ailelerinde de yaygın olduğu görülmektedir. Ki kare analizi aile bütünlüğü ile çocukların suça sürüklenme durumu arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($p<0,05$). Bu sonuç, “Çocukların anne babaları ile birlikte yaşamamaları ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezini desteklemektedir.

Tablo 2 ile birlikte incelendiğinde anne babası bir arada olan çocukların hepsinin aileleriyle birlikte yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Anne babası ayrı olanlar ise ya yakın akrabaları tarafından bakılmakta ya da sokak ya da arkadaş evi gibi yerlere yönelmektedirler.

Aile Çevresinde Suç

Hükümlü ve suç kaydı olmayan çocukların ailelerinde ve sıkça görüşülen akrabaları arasında suçlu kişilerin olup olmamasına göre dağılımı Tablo 4'te görülmektedir. Suç kaydı olmayan çocuklar ile karşılaştırıldığında hükümlü çocukların aile çevrelerinde suça sürüklenmiş kişilerin olması oransal olarak daha fazladır. Suça sürüklenmeyen çocukların % 63,3'ü aile çevresinde suça sürüklenmiş en az bir kişi olduğunu belirtirken hükümlü çocuklarda bu oran % 70,8'dir.

Tablo 4: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Aile Çevresinde Suçluluğa Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu					
		Hükümlü		Risk altında		Toplam	
		F	%	F	%	F	%
Aile ve sıkça görüşülen akrabalar arasında suça sürüklenmiş kişi(ler) var mı?	Yok	35	29,1	44	36,6	79	32,9
	Var	85	70	76	63,3	161	67,9
TOPLAM		120		120		240	

Çapraz dağılım aile çevresinde suçlu kişi bulunma oranının hükümlü çocuklarda daha fazla olduğunu gösterirken ki kare analizi bu oransal fazlalığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir.

Aile çevresinde suçlu kişiler varsa kaç kişi oldukları incelenmiştir. Tablo 5, hükümlü ve suç kaydı olmayan çocukların aile çevrelerindeki suça sürüklenmiş kişi sayılarının dağılımını göstermektedir.

Tablo 5: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Aile Çevresindeki Suçlu Kişi Sayısına Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında		F	%
		F	%	F	%		
Aile Çevresinde Suçlu Kişi Sayısı	Yok	32	26,6	43	35,8	75	31,2
	1-3 kişi	76	63,3	77	64,1	153	63,7
	3 kişi ya da daha fazla	12	1	0	0	12	
TOPLAM		120		120		240	0,5

Tablo 5, risk altında olup suça sürüklenmemiş olan çocukların aile ve akraba çevresinde, hükümlü çocuklar arasında olduğundan daha fazla suçlu kişi olduğunu göstermektedir. İki örneklem grubunda aile çevresinde suça sürüklenmiş 1-3 kişi olanların sayısı neredeyse aynıdır. Farklılık, aile çevresinde suça karışan 3'ten fazla kişi olan çocuklarda ortaya çıkmıştır. Hükümlü çocuklar arasında

aile çevresinde 3'ten fazla kişinin suç işlediği 12 hükümlü çocuk bulunurken suç kaydı olmayan çocuklar arasında bu kategoride kimse yoktur.

Ki kare analizi, ailedeki suçlu kişi sayısı ile çocukların suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($p<0,05$). Tablo 3 ve 4, ailede suçluluğun görülmesi ve suçlu kişi sayısının çocukların suç ile ilgili davranışlarıyla yakından ilgili olduğunu destekleyen sonuçlar ortaya koymuştur. "Çocukların ailelerindeki suça sürüklenmiş kişi sayısı ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır." hipotezi doğrulanmıştır.

Aileden Şiddet Görme

Çocukların örneklem gruplarına göre ailelerinden fiziksel şiddet görüp görmedikleri, Tablo 6'te görülmektedir. Tablodaki dağılıma göre suç kaydı olmayan çocuklar hükümlü çocuklara göre ailelerinden daha fazla şiddet görmekteyler.

Tablo 6: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Ailelerinden Şiddet Görmelerine Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında			
		F	%	F	%	F	%
Aileden şiddet görme	Hayır	21	17,5	13	10,8	34	14,1
	Evet	99	82,5	107	89,1	206	85,8
TOPLAM		120		120		240	

Sonuç, hükümlü çocukların aileleri tarafından daha fazla kötü muamele gördükleri ve bunun bir parçası olarak daha fazla şiddete maruz kaldıkları görüşünü desteklememiştir. Aileden şiddet görme, iki örneklem grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip değildir. Analizler "Çocukların ailelerinden şiddet görmeleri ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır." hipotezi doğrulanmamıştır.

Evden Kaçma

Çocukların evden kaçıp kaçmadıkları konusundaki dağılım Tablo 6'da görülmektedir. Suç kaydı olmayan çocukların % 69,1'i evden hiç kaçmamışken hükümlü çocukların yalnızca % 32,2'si evden hiç kaçmadığını ifade etmiştir.

Tablo 7: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Evden Kaçmaya Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında			
		F	%	F	%	F	%
Evden kaçma	Hayır	42	35,0	83	69,1	125	52,0
	Evet	78	65,0	37	30,8	115	47,9
TOPLAM		120		120		240	

Suçta sürüklenme ile evden kaçma arasındaki çapraz tablonun anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Analizler “Çocukların evden kaçmaları ile suçta sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezini desteklemektedir.

Sokakta Kalma

Tablo 8’de de görüldüğü gibi hükümlü çocuklar ile suç kaydı olmayan çocuklar arasında sokakta kalma açısından önemli bir ilişki yoktur.

Tablo 8: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Sokakta Kalmaya Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında			
		F	%	F	%	F	%
Hiç sokakta kalmış mı?	Hayır	41	34,1	54	45,0	95	39,5
	Evet	79	65,8	66	55,0	145	60,4
TOPLAM		120		120		240	

Çocukların sokakta yaşadıkları sürenin dağılımını gösteren Tablo 9’de ise iki grup arasında belirgin bir farklılık görmek mümkündür. Bir aydan daha kısa süre sokakta kalan çocuklar iki grup arasında önemli bir farklılık göstermemekte, ancak süre uzadıkça hükümlü çocukların oransal olarak arttığı görülmektedir. Bir yıldan daha uzun bir süre sokakta kalan suç işlememiş çocuğun bulunmaması dikkat çekicidir.

Tablo 9: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Sokakta Kalma Süresine Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında			
		F	%	F	%	F	%
Sokakta kaldığı toplam süre	1 aydan az	32	26,6	49	40,8	81	33,7
	1 ay ile 1 yıl arası	29	24,1	17	14,1	46	19,1
	1 yıldan fazla	18	15,0	0	0,0	18	0,7
TOPLAM		79		66		145	

Ki kare analizinin sonucu da sokakta kalınan sürenin uzaması ile suça sürüklenme açısından anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Sokakta kalma oranları iki örneklem grubunda benzerlik gösterirken sokakta kalınan süre iki grup arasında belirgin şekilde farklılaşmaktadır. Bu nedenle sokakta kalmaktan çok çocuğun sokakta ne süre kaldığının belirleyici olduğu ortaya çıkmaktadır. “Çocukların sokakta kalmaları ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi doğrulanmıştır.

Çalışma

Çalışma deneyimi ile ilgili sonuçlar Tablo 10 ve 11’de görülmektedir. Sonuçlar suç kaydı olmayan çocukların çalışma deneyiminin hükümlü çocuklara göre daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır ($p<0,05$).

Tablo 10: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Çalışma Deneyimine Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında			
		F	%	F	%	F	%
Çalışma	Hayır	24	20,0	9	7,5	33	13,7
	Evet	96	80,0	111	92,5	207	86,2
TOPLAM		120		120		240	

Tablo 11’da görülen çalışma süresi incelendiğinde ise suç kaydı olmayan çocukların daha kısa süre, hükümlü çocukların ise 3 yıldan fazla çalışma deneyimine sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 11: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Çalışma Süresine Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında		F	%
		F	%	F	%		
Çalışma süresi	Çalışmamış	24	20,0	9	7,5	33	13,7
	1 yıldan az çalışmış	23	19,1	64	53,3	87	36,2
	1-3 yıl	38	31,6	36	30,0	74	30,8
	3 yıldan fazla	35	29,1	11	9,1	46	19,1
TOPLAM		120		120		240	

Çalışıp çalışmama ile ilgili sonuçlar çalışma ile suça sürüklenme arasında bir ilişki olmadığını göstermiştir. Ancak çalışma süresinin dağılımı incelendiğinde çocukların çalıştıkları sürenin uzunluğu ile suça sürüklenme arasında bir ilişki olabileceğini destekleyen, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır ($p<0,05$). “Çocukların çalıştıkları süre ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi doğrulanmıştır.

Bağımlılık Yaratan Maddeler Kullanma

Aşağıdaki Tablo 12’de hükümlü ve suç kaydı olmayan çocukların madde kullanma davranışlarına göre dağılımı görülmektedir. Suç kaydı olmayan çocukların çok önemli bir bölümü bağımlılık yaratan herhangi bir maddeyi hiç kullanmadığını belirtirken hükümlü çocukların yarısından fazlası en az bir kere kullandığını belirtmiştir. Bu açıdan hükümlü ve suç kaydı olmayan çocuklar arasındaki fark, dikkat çekicidir.

Tablo 12: Hükümlü ve Suç Kaydı Olmayan Çocukların Madde Kullanmaya Göre Dağılımı

		Örneklem Grubu				Toplam	
		Hükümlü		Risk altında		F	%
		F	%	F	%		
Bağımlılık yapan madde kullanma	Hiç	54	45,0	101	84,1	155	64,5
	1-2 defa	13	10,8	15	12,5	28	11,6
	3 defa ya da daha çok	53	44,1	4	3,3	57	23,7
TOPLAM		120		120		240	

Ki kare analizi sonucunda madde kullanımı ile ilgili dağılımın hükümlü ve suç kaydı olmayan çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). “Çocukların bağımlılık yapan maddeler kullanma sıklıkları ile suça sürüklenmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi analizler ile doğrulanmıştır.

Sonuç

Araştırma analizleri, çocuğun aile yapısı, ailesindeki suça sürüklenen kişi sayısı ile çocuğun evden kaçması, sokakta kalma süresi, çalışma süresi ve madde kullanması ile suça sürüklenmesi değişkenlerinin çocuk suçluluğu ile ilişkili olduğunu gösteren sonuçlar ortaya koymuştur. İncelenen değişkenler arasında yalnız aileden şiddet görme çocuk suçluluğu ile anlamlı bir ilişkiye sahip değildir.

Suçta sürüklenen çocuklarda diğer çocuklara göre incelenen değişkenler bakımından önemli farklılıklar görülmüştür. Suça sürüklenmiş olan çocuklarda parçalanmış aile yapısı daha sık görülmektedir. Bu bakımdan araştırma bulguları literatür ile paralellik göstermektedir (Demuth ve Brown, 2004; Matsueda ve Heimer, 1987; Loeber ve Dishion, 1983; Gove ve Clutchfield, 1982: 304). Aile parçalandığında ise çocuklar çoğu zaman anneleri ile birlikte yaşamaktadırlar.

Ailede suçlulukla ilgili sonuçlar göstermiştir ki genel olarak suça sürüklenmiş olan ve diğer çocukların aile ve yakın akrabaları arasında suçlu kişi sayısı fazladır. Dikkati çeken nokta, bu sayının suça sürüklenmiş çocukların ailelerinde diğer çocukların aileleriyle karşılaştırıldığında çok daha yüksek olmasıdır. Bu sonuçlar, çocuk suçluluğunda ailedeki suçlu kişilerin önemini vurgulayan araştırmalar (Higgins, 2009; İçli, 2007: 306; Farrington ve diğerleri, 2001; Loeber ve Dishion, 1983) ile kısmen paralellik göstermektedir. Suça sürüklenmiş çocuklar kadar diğer çocukların da ailelerinde suçlu bireylere sıklıkla rastlanmaktadır. Önemli farklılık ailedeki suçlu kişi sayısının suça sürüklenmiş olan çocukların ailelerinde sayıca çok daha fazla olmasındadır.

Araştırma bulguları suça sürüklenmiş olan çocukların ailelerinden daha az şiddet gördüğü sonucunu ortaya koymuştur. Literatür (Lansford ve diğerleri, 2007; Maxfield ve Widom, 1996; Kruttschnitt ve Dornfeld, 1993) gençliklerinde şiddete maruz kalmış kişilerin yetişkinliğe ulaştıklarında şiddet gösterme eğiliminin yüksek olduğunu gösterdiğinden bu sonuç şaşırtıcıdır. Ancak, suça sürüklenmiş çocukların büyük bir bölümünün ebeveynlerinden en az birinden ayrı oldukları, evden daha sık kaçtıkları ve sokakta daha uzun süreler yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda aile bağlarının diğer çocuklara göre daha erken yaşlarda zayıfladığı ortaya çıkmaktadır. Bu da ailenin çocuk üzerinde fiziksel şiddet uygulama olasılığını azaltan bir gelişmedir.

Fiziksel şiddet ile ilgili sonuçlar suça sürüklenmiş çocukların ailelerinden daha az şiddet gördükleri şeklinde yorumlanmamaktadır. Aksine, suça sürüklenmiş olan çocuklar, daha erken ailelerinden kopmaktadırlar. Bunda çoğu zaman yoğun şiddet, baskı ve istismarın etkisinin bulunduğu çeşitli çalışmalar tarafından ortaya konulmuştur. Dolayısıyla bu sonuçların çocuk suçluluğu ile ailede şiddet üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarından (Lansford ve diğerleri 2007; Smith ve Thornberry, 2006; Rebellon ve Van Gundy, 2005; Herrera ve McCloskey, 2001; Kruttschnitt ve Dornfeld, 1993) farklı olduğu, şiddetin yoğun biçimlerinin çocuğu aileden kopardığı şeklinde yorumlanmalıdır.

Sonuçlar, sokakta çalışma kadar çırak olarak çalışmanın da çocukların yaşantısı üzerinde çeşitli olumsuz etkilerinin bulunabileceğini düşündürmektedir. Çocuklar genel olarak çalışma deneyimine sahiptirler, ancak suça sürüklenmiş olan çocuklar daha uzun süreler ve atölye türü yerlerde usta çırak ilişkisi içinde çalışmaktadırlar. Usta çırak ilişkisinin hiyerarşik bir ilişki olduğu, bu ilişki içinde aşağı konumda bulunan çırakların fiziksel şiddete varan kötü muamele biçimlerine maruz kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla çıraklık, çeşitli çalışmaların da ortaya koyduğu gibi (Osan, 2009; Erbay, 2008; Kurtay, 2003; Cullen, Williams ve Wright, 1997; Ploeger, 1997), gerek yapılan işin ve koşulların yıpratıcılığı, gerekse çalışma ilişkilerinin yıpratıcılığı bakımından sokakta çalışma kadar zararlı bir deneyim olarak ortaya çıkmaktadır. Dahası, çırak olarak atölyelerde, oto tamirhanelerinde ve benzeri yerlerde çalışan çocuklar çeşitli kimyasal maddelerle iç içe bulunmaktadır. Bu durum zamanla, çocukların diğer çalışan ve bu maddelerin bağımlısı haline gelmiş olan çocuklarla sosyalleşmesi sonucu madde bağımlılığı riskini de beraberinde getirmektedir.

Bağımlılık yaratan maddeler kullanma ile ilgili bulgular suça sürüklenmiş olan çocuklarda madde kullanımının hem daha yaygın hem de daha sık görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu ise suça sürüklenen çocukların bu tür maddelere erişimlerinin daha kolay olduğunu ve tabii ki bağımlılık riskinin de çok daha yüksek olduğunu akla getirmektedir. Çocuklar kullandıkları maddeleri çalışma ortamından ve özellikle sokakta yaşayanlar arkadaşları aracılığıyla elde etmektedirler.

Araştırma sonuçları suç kaydı olmayan çocukların suça sürüklenmiş olan çocuklarla bazı bakımlardan benzer özellikler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ailede suçluluk, evden kaçma, sokakta kalma, çalışma gibi deneyimler, risk altındaki çocuklarda da yaygındır. Ancak suça sürüklenmek bakımından farklılık yarattığı düşünülebilecek önemli ayrışmalar da bulunmaktadır. Bunlar daha çok bu güç yaşam deneyimlerine sahip olmak ile olmamak değil bu deneyimlerin ne ölçüde yaşandığı noktasındadır. Suça sürüklenmiş çocukların daha uzun süre çalışmış olmaları, sokakta daha uzun süre kalmış olmaları ve daha sık madde kullanmaları; çocukların yaşam tarzında suçun bulunup bulunmamasında olumsuz yaşam deneyimlerine sahip olup olmamaktan çok bu deneyimlerin çocukların yaşamlarının bir parçası haline ne ölçüde geldiğinin etkili olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle bu araştırma, literatürdeki çalışmalarla (Bousman ve diğerleri, 2005; Stein, Leslie ve Nyamanthi, 2002; Ellickson ve diğerleri, 1997; Greene ve diğerleri, 1997) ortaya konulmuş olan kötü muamele, evden kaçma ve sokakta yaşama, madde kullanma ve suça ve şiddete yönelme arasındaki ilişkide çocuğun ne kadar kötü muamele görmüş olduğu, ailesinde kaç kişinin suça sürüklenmiş olduğu, çocuğun ne süreyle sokakta yaşadığı, ne kadar süre çalıştığı, ne sıklıkta madde kullandığı gibi niceliksel koşulların belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, A. ve Ögel, K. (2005). Sokakta yaşayan çocuklarda kendine zarar verme davranışı ve madde kullanımı [Elektronik Sürüm]. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 6: 163-169.
- Barnes, G. M. Farrell; Michael P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency and related problem behaviors [Elektronik Sürüm]. *Journal of Marriage and Family*, 54, 4: 763-776.
- Bousman, C. A. ve diğerleri (2005). Predictors of substance use among homeless youth in San Diego [Elektronik Sürüm]. *Addictive Behaviors*, 30: 1100-1110.
- Cullen, F. T.; Williams, N. ve Wright, J. P. (1997). Work conditions and juvenile delinquency: Is youth employment criminogenic? [Elektronik Sürüm]. *Criminal Justice Policy Review*, 8, 2-3: ss.119-143.
- Dembo, R.; Williams ve diğerleri (1992). The role of family factors, physical abuse, and sexual victimization experiences in high-risk youths' alcohol and other drug use and delinquency: A longitudinal model [Elektronik Sürüm]. *Violence and Victims*, 7, 3: 245-266.
- Demuth, S. ve Brown, S. L. (2004). Family structure, family processes, and adolescent delinquency: the significance of parental absence versus parental gender [Elektronik Sürüm]. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41, 1: 58-81.
- Ellickson, P.; Saner, H. ve McGuigan, K. A. (1997). Profiles of violent youth: Substance use and other conduct problems [Elektronik Sürüm]. *American Journal of Public Health*, 87, 6: 985-991.
- Erbay, E. (2008). *Çocuk İşçi Olmak: Çocuk İşçiliğine Retrospektif Bir Bakış*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Farrington, D. P. ve diğerleri. (2001). The concentration of offenders in families, and family criminality in the prediction of boys' delinquency [Elektronik Sürüm]. *Journal of Adolescence*, 24: 579-596.
- Farrington, D. P. (1989). Early predictors of adolescent aggression and adult violence [Elektronik Sürüm]. *Violence and Victims*, 4, 2: 79-100.
- Griffin, K. W. ve diğerleri. (2000). Parenting practices as predictors of substance use, delinquency, and aggression among urban minority youth: Moderating effects of family structure and gender [Elektronik Sürüm]. *Psychology of Addictive Behaviors*, 14, 23: 174-184.
- Gottfredson, D. C. (1985). Youth employment, crime, and schooling: A longitudinal study of a national sample [Elektronik Sürüm]. *Developmental Psychology*, 21, 3: 419-432.
- Herrera, V. M. ve McCloskey, L. Ann. (2001). Gender differences in the risk for delinquency among youth exposed to family violence [Elektronik Sürüm]. *Child Abuse and Neglect*, 25: 1037-1051.
- Higgins, G. (2009). Parental criminality and low self-control: an examination [Elektronik Sürüm]. *Criminal Justice Studies*, 22, 2: 141-152.
- Hoffman, J. P. (2006). Family structure, community context, and adolescent problem behaviors [Elektronik Sürüm]. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 6: 867-880.
- International Labour Organization. (2006). *Çalışan Çocuklar*. Erişim: 18 Ocak 2013, <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/areas/cocukisciligipdf/turkcecocukisciliginekapsamlibakis.pdf>
- İçli, T. (2009). *Çocuk, suç ve sokak*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- İçli, T. (2007). Suçlu çocukların Türkiye profili A. Solak (Der.). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu* (s. 329-351), Ankara: Hegem Yayınları.
- Johnson, V. ve Pandina, R. J. (1991). Effects of family environment on adolescent drug use, delinquency, and coping styles [Elektronik Sürüm]. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 17, 1: 71-88.
- Kaufman, J. G. ve Widom, C. S. (1999). Childhood victimization, running away, and delinquency [Elektronik Sürüm]. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36, 4: 347-370.
- Kızmaz, Z. ve Bilgin, R. (2010). Sokakta çalışan/yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır örneği [Elektronik Sürüm]. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 32: 269-311.
- Kruttschnitt, C. ve Dornfeld, M. (1993). Exposure to family violence: A partial explanation for initial and subsequent levels of delinquency? [Elektronik Sürüm]. *Criminal Behavior and Mental Health*, 3: 61-75.

- Kurtay, D. (2003). *Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi*. Erişim: 17 Ocak 2013, <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukistismariveonlenmesi.doc>
- Lansford, J. E ve diğerleri (2007). Early physical abuse and later violent delinquency: A prospective longitudinal study [Elektronik Sürüm]. *Child Maltreatment*, 12, 3: 233-245.
- Loeber, R. ve Stouthamer-Loeber, M. (1986). Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency [Elektronik Sürüm]. *Crime and Justice*, 7, 29-149.
- Loeber, R. ve Dishion, T., (1983). Early predictors of male delinquency: A review [Elektronik Sürüm]. *Psychological Bulletin*, 94, 1: 68-99.
- Matsueda, R. L ve Heimer, K. (1987) Race, family structure, and delinquency: A test of differential association and social control theories [Elektronik Sürüm]. *American Sociological Review*, 52, 6: 826–840.
- Maxfield, M. G., Widom, C. S. (1996). The cycle of violence: Revisited 6 years later. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*. 150(4):390-395.
- McGarvey, E. L. ve Canterbury, R. J., Waite, D. (1996). Delinquency and family problems in incarcerated adolescents with and without a history of inhalant use [Elektronik Sürüm]. *Addictive Behaviors*, 21, 4: 537-542.
- McMorris, B. ve diğerleri (2002). Familial and ‘on-the-street’ risk factors associated with alcohol use among homeless and runaway adolescents [Elektronik Sürüm]. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 63, 1: 34-43.
- Osan, F. (2009). *Çalışan Çocukların İstismarı: Mobilya İşkolu Örneği*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özbay, Ö. (2008). Strain, social bonding theories and delinquency [Elektronik Sürüm]. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 1: 1-16.
- Paternoster, R. ve diğerleri (2003). The effect of teenage employment on delinquency and problem behavior [Elektronik Sürüm]. *Social Forces*, 82, 1: 297-335.
- Ploeger, M. (1997). Youth employment and delinquency: Reconsidering a problematic relationship [Elektronik Sürüm]. *Criminology*, 35,4: 659-676.
- Rebellion, C. J. ve Van Gundy, K. (2005). Can control theory explain the link between parental physical abuse and delinquency? A longitudinal analysis [Elektronik Sürüm]. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 42, 3: 247-274.
- Salzinger, S.; Rosario, M. ve Feldman, R. S., (2007). Physical child abuse and adolescent violent delinquency: The mediating and moderating roles of personal relationships [Elektronik Sürüm]. *Child Maltreatment*, 12, 3: 208-219.
- Shek, D. T. L. (2002). Family functioning and psychological well-being, school adjustment, and problem behaviors in Chinese adolescents with or without economic disadvantage [Elektronik Sürüm]. *The Journal of Genetic Psychology*, 163, 4: 497-502.
- Smith, C. ve Thornberry, T. P. (2006). The relationship between childhood maltreatment and adolescent involvement in delinquency [Elektronik Sürüm]. *Criminology*, 33, 4: 451-481.
- Thomas, G.; Farrell, M. P. ve Barnes, G. M. (1996). The effects of single-mother families and nonresident fathers on delinquency and substance abuse in black and white adolescents [Elektronik Sürüm]. *Journal of Marriage and Family*, 58, 4: 884-894.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). *Adalet İstatistikleri*. Erişim: 18 Ocak 2013, <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi>.
o:jsessionid=hjHRS46bLTxIkBnr1VYPvGgLhtRsTTByvF1DsDL2WGB2TpbG4Pks!268932828?alt_id=1070
- Uggen, C. (2000). Work as a turning point in the life course of criminals: A duration model of age, employment, and recidivism [Elektronik Sürüm]. *American Sociological Review*, 65, 4: 529-546.
- United Nations Children’s Fund (2006). The State of World’s Children. Erişim: 19 Mart 2013, http://www.unicef.org/sowc06/pdfs/sowc06_fullreport.pdf
- Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R. ve Ackley, K. A. (1997). Abusive family backgrounds and later victimization among runaway and homeless youth [Elektronik Sürüm]. *Journal of Research on Adolescence*, 7, 4: 375-392.